

1 Δύο δίκες

Ή θα σταματήσεις να πηδάς μάρους μπάτσους ή θα πάρεις πόδι από το Κομμουνιστικό Κόμμα. Αυτό ήταν το τελεσίγραφο, η γελοία σύνοψη του μηνύματος που διαβιβάστηκε στη Ρόουζ Τσίμερ από την κλίκα που μαζεύτηκε στην κουζίνα της, στο Σάνισοαϊντ Γκάρντενς, εκείνο το βράδυ. Τέλη φθινοπώρου, 1955.

Ο Σολ Ίγκλιν, επιφανής κομμουνιστής, την είχε πάρει τηλέφωνο. Μια «επιτροπή» ήθελε να της μιλήσει· όχι, θα έρχονταν εκείνοι στο σπίτι της, με μεγάλη τους χαρά, το ίδιο βράδυ μετά τη συγκέντρωσή τους στην άλλη πλευρά του Γκάρντενς – στις δέκα ήταν πολύ αργά; Αυτό ήταν διαταγή, όχι ερώτηση. Ναι, ο Σολ γνώριζε πόσο σκληρά μοχθούσε η Ρόουζ, πόσο πολύτιμος ήταν ο ύπνος της. Υποσχέθηκε ότι δε θα αργούσαν πολύ.

Πώς συνέβη αυτό; Εύκολα. Σκέτη ρουτίνα. Τέτοια πράγματα συνέβαιναν κάθε μέρα. Μπορούσες να βρεθείς εκτός κόμματος επειδή φυσούσες τη μύτη σου ή ανοιγόκλεινες τα μάτια σου με ρυθμό που έμοιαζε ύποπτος. Τώρα, ύστερα από τόσο καιρό, η σειρά της Ρόουζ. Μισάνοιξε το παράθυρο της κουζίνας για να ακούσει τον ερχομό τους. Έφτιαξε λίγο καφέ. Οι ήχοι του Γκάρντενς περνούσαν από τη χαραμάδα: καπνιστές, εραστές, κατσούφηδες έφηβοι που σουλατσάριζαν στους κοινοτικούς δρόμους. Παρόλο που το χειμωνιάτικο σκοτάδι είχε σφιχταγκαλιάσει τη γειτονιά εδώ και ώρες, αυτή η νύχτα στις αρχές του Νοέμβρη ήταν αλλόκοτα γλυκιά και μυρωμένη, ένα τελευταίο χτυποκάρδι της γης στην ανάμνηση του καλοκαιριού. Κι άλλα παράθυρα άνοιγαν στα δρομάκια, οι φωνές αναμειγνύονταν: οι

άφθονοι εχθροί της Ρόουζ, κάποιοι φίλοι, κι άλλοι, τόσοι πολλοί, που απλώς τους ανεχόταν. Ήταν όμως όλοι τους σύντροφοι. Ακόμη κι αν την αντιπαθούσαν, η Ρόουζ πίστευε ότι είχε κερδίσει το σεβασμό τους. Κι αυτόν το σεβασμό θα της έκλεβε η επιτροπή που έμπαινε τώρα στην κουζίνα της.

Ήταν πέντε, μαζί με τον Ίγκλιν. Ντυμένοι επίσημα, αρματοωμένοι με γιλέκα και σακάκια, παρατάχθηκαν στις καρέκλες της σαν να είχαν βγει από κάποια σοβιετική ελαιογραφία, παίρνοντας πόζες που έδειχναν ότι επρόκειτο να επιτελέσουν ένα *πνευματικό* έργο. Να επιδοθούν στο κυνήγι αυτής της χίμαιρας, της Διαλεκτικής Θέσης, όταν στην πραγματικότητα η διαλεκτική εδώ δεν είχε καμία θέση. Εδώ θα επιβαλλόταν δικτατορία. Κι εκείνη θα ήταν ο αποδέκτης της. Παρ' όλα αυτά, η Ρόουζ προσπάθησε να είναι επιεικής. Αυτοί οι άντρες, εκτός από τον Ίγκλιν, ήταν πολύ νέοι για να έχουν βιώσει όπως εκείνη τις διανοητικές κωλοτούμπες της δεκαετίας του '30, την επέλευση του ευρωπαϊκού φασισμού και του Λαϊκού Μετώπου· ήταν παιδιά κατά τη διάρκεια του πολέμου. Και τώρα ήταν κηφίνες, άντρες που παρίσταναν πως έχουν ανεξάρτητη σκέψη, ενώ ήταν απλώς τα φερέφωνα του κόμματος. Ο μόνος που μετρούσε σ' αυτό το δωμάτιο ήταν ο μοναδικός αυτεξούσιος ή σκεπτόμενος ανάμεσά τους, ο αληθινός και διάσημος *καθοδηγητής*, ο άντρας που είχε οργώσει τις φάμπρικες, ο Σολ Ίγκλιν. Ο πρώην εραστής της Ρόουζ Τσίμερ. Ο Ίγκλιν με το παπιγιόν του, με τη γραμμή των μαλλιών του τώρα πια πίσω από την ψηλή αψίδα του κρανίου του, σαν χειμωνιάτικος ήλιος στη δύση του. Ο Ίγκλιν, ο μόνος αρκετά άντρας ανάμεσά τους, ώστε να *μη* συναντάει το βλέμμα της, ο μόνος που έφερε την ελάχιστη αίσθηση ντροπής.

Αυτό που διεξαγόταν εδώ ήταν κομμουνιστική εθιμοτυπία, κομμουνιστική πρακτική: η δίκη του καθιστικού, η αξιοσέβαστη σπειρά λιντοαρίσματος που επωφελούνταν της φιλοξενίας σου, ενώ σου πετούσε τη χειροβομβίδα της πολιτικής του κόμματος σε σχέση με την αφοσίωσή σου, σηκώνοντας ένα μαχαίρι για να αλείψει με βούτυρο μια φέτα ψωμί και μετά χρησιμοποιώντας το για να σε αποκόψει από αυτό στο οποίο είχες δώσει όλη σου τη ζωή. Μολονότι όμως

ήταν κομμουνιστική πρακτική και εθιμοτυπία, δε σήμαινε πως αυτά τα αγόρια το έκαναν καλά ή ένιωθαν άνετα: η Ρόουζ ήταν ο βετεράνος. Είχε υποστεί μια παρόμοια δίκη οχτώ χρόνια νωρίτερα. Εκείνοι ιδρώναν· η Ρόουζ ένιωθε μόνο αποκαμωμένη από τα κομπιάσματα και τους ξερόβηχές τους.

Η ελαιογραφία ψιλοκουβέντιαζε. Ένας τους είχε σκύψει και κοιτούσε σαν χαζός το βωμό που είχε στήσει η Ρόουζ για τον Αβραάμ Λίνκολν, το μικρό τρίποδο τραπεζάκι με την αυθεντική εξάτομη βιογραφία του από τον Καρλ Σάντμπεργκ, μια φωτογραφία με την κόρη της δίπλα στο άγαλμα του μνημείου της Ουάσινγκτον μέσα σε μια μικρή κορνίζα και ένα ψεύτικο αναμνηστικό κέρμα με περίμετρο μιας φέτας σαλαμιού. Ο νεαρός ήταν ξανθός σαν τον πρώτο σύζυγο της Ρόουζ – τον μοναδικό της σύζυγο, αν και το μυαλό της Ρόουζ διέπραττε επίμονα αυτό το σφάλμα, σαν να είχε μπροστά της κάποια επόμενη ζωή που περίμενε να απαριθμηθεί. Ο νεαρός σήκωσε το μετάλλιο κλίνοντας ηλιθιωδώς το κεφάλι του, λες και το να δείξει εντυπωσιασμένος από το βάρος του αντικειμένου θα συνιστούσε μια καλή αφετηρία συζήτησης.

«Ο Τίμιος Έιμπ, ε;» είπε.

«Άσ' το κάτω».

Την κοίταξε με πληγωμένο ύφος. «Ξέρουμε ότι είστε οπαδός των πολιτικών δικαιωμάτων, κυρία Τσίμερ».

Ήταν αναμενόμενο ένα τέτοιο βράδυ κάθε παρατήρηση να βρίσκει το στόχο της, είτε το επιδίωκε είτε όχι. Ιδού το έγκλημα που είχε επινοήσει το κόμμα για τη Ρόουζ, λοιπόν: υπερβάλλον ζήλος στον αγώνα υπέρ της ισότητας των νέγων. Στη δεκαετία του '30 ήταν, σύμφωνα με τους μετέπειτα διώκτες του κομμουνισμού, *πρόωρη αντιφασίστρια*. Τώρα; Μια υπερβολικά φιλήδονη οπαδός της ισότητας.

«Είχα κάμποσους σκλάβους», συνέχισε η Ρόουζ, «αλλά τους ελευθέρωσα». Στην καλύτερη, μια μπηχτή για τον Σολ Ίγκλιν. Σίγουρα χωρίς νόημα για το νεαρό.

Ο Ίγκλιν μπήκε στη μέση αναλαμβάνοντας το ρόλο που του είχε εξ αρχής ανατεθεί, να τη «χειριστεί». «Πού είναι η Μίριαμ απόψε;» ρώτησε, λες και η γνώση του ονόματος της κόρης της μπορούσε να

αντισταθμίσει την αλλοπρόσαλλη παρουσία του στη ζωή της Ρόουζ: ούτε φίλος ούτε αντίπαλος, παρόλο που είχαν ψηλαφίσει εκατοντάδες φορές το σχήμα ο ένας του άλλου στο σκοτάδι. Ο Ίγκλιν ήταν ένα απαθές όργανο, ένα αυτόματο της πολιτικής του κόμματος. Η αποψινή νύχτα ήταν η σίγουρη απόδειξη, λες και χρειαζόταν απόδειξη. Μπορείς να αφήσεις έναν άντρα να φωλιάσει στο κρεβάτι σου, στο σώμα σου, να παίζεις με το νευρικό του σύστημα όπως παίζει ο Παντερέφσκι το κλαβιέ και να μη μετατοπίσεις το μυαλό του ούτε εκατοστό έξω από το ατσάλινο πλέγμα του δόγματος.

Ή αντίστοιχα της αστυνομίας.

Και, παρεμπιπτόντως, δεν είχε καταφέρει να αποσπάσει κανέναν από τους δύο από τις γυναίκες τους.

Η Ρόουζ σήκωσε τους ώμους. «Στην ηλικία που είναι τώρα, δεν μπορώ ποτέ να ξέρω πού βρίσκεται, απ' ό,τι φαίνεται». Η Μίριαμ, το παιδί-θαύμα, ήταν δεκαπέντε. Έχοντας πηδήξει ήδη μια τάξη, ήταν δευτεροετής στο λύκειο και κατ' ουσίαν φυγιάς. Η Μίριαμ ζούσε στα σπίτια άλλων οικογενειών και στην τραπεζαρία του Κουίνς Κόλετζ, φλερτάροντας με εβραίους και μη-εβραίους ψευτο-διανοούμενους, αγόρια που ένα δυο χρόνια νωρίτερα έξυναν τα παπάρια τους και χτυπούσαν ο ένας τον άλλο με ρολαρισμένα κόμικς σε αναψυκτήρια ή στα υπέργεια τρένα, το είδος των αγοριών που βουβαίνονταν ή ακόμη και έτρεμαν, όταν διασταυρώνονταν στο πεζοδρόμιο με τη Ρόουζ Τσίμερ.

«Χαριεντίζεται με τον ξάδελφο Λένι;»

«Σολ, το μόνο που ξέρω με βεβαιότητα είναι ότι μπορεί να βρίσκεται οπουδήποτε αλλά όχι με τον ξάδελφο Λένι». Ο δεύτερος ξάδελφος της Ρόουζ, ο Λένιν Άγκρους, ήταν εκείνος που της είχε κάνει δώρο το κάλπικο γιγάντιο κέρμα. Ο νομισματολόγος, όπως αποκαλούσε τον εαυτό του. Ο Λένι να χαριεντίζεται με τη δεκαπεντάχρονη Μίριαμ; Ούτε στα όνειρά του.

«Ας μη χάνουμε άλλο χρόνο», είπε ο νεαρός που χάζευε το βωμό του Λίνκολν. Η Ρόουζ δεν έπρεπε να υποτιμά τη βίβλαση εξουσία της νιότης: ο νεαρός τη διέθετε. Ο Ίγκλιν δεν ήταν η μοναδική αρχή στο δωμάτιο, ακόμη κι αν ήταν η μοναδική αρχή που επέλεγε να

αναγνωρίσει η Ρόουζ. Αυτός ο νεαρός τύπος ανυπομονούσε να ξεχωρίσει παραγκωνίζοντας τους υπόλοιπους, να διεκδικήσει τη θέση του προστατευόμενου του Ίγκλιν. Κι η διεκδίκηση αυτή θα ήταν μόνο το πρελούδιο του πισώπλατου μαχαιρώματος του Ίγκλιν. Έτσι είχε η κατάσταση.

Καημένε Σολ, αλήθεια. Ακόμη χωμένος ως το λαιμό στην παράνοια.

Η Ρόουζ σέρβιρε καφέ σ' αυτή τη γενναία κουστωδιά που είχε έρθει για να της ανακοινώσει πως είχε διαλέξει τον λάθος νέγρο. Μιλούσαν· θα έπρεπε να ακούσει την ετυμηγορία. Μετά τη διαγραφή της, η Ρόουζ δε θα είχε πια το προνόμιο της πρακτικογράφου στις συνελεύσεις των αξιωματούχων των συνδικάτων, συμπεριλαμβανομένου και του συνδικάτου στον δικό της χώρο εργασίας, στα Τουρσιά & Πίκλες Ριάλ. Της αφαιρούσαν το τελευταίο καθήκον της στο κόμμα. Εκεί στου Ριάλ, η Ρόουζ απολάμβανε την τιμή να υπηρετεί το κόμμα μέσα σε μια φοβισμένη σιωπή, καθώς οι σύντροφοί της με τα πιθηκίσια χέρια εκφοβίζαν εργάτες που η καθημερινότητά τους, η αλληλεγγύη τους είχε σφυρηλατηθεί καθώς δούλευαν πλάι πλάι, χωμένοι ως τον αγκώνα μέσα σε βαρέλια γεμάτα παγωμένη άλμη, και ντρόπιαζε τις αφηρημένες έννοιες των επιτηδευμένων καθοδηγητών, που εξοπλισμένοι με ατσαλάκωτα καρό πουκάμισα και κομπές τράντες επιδείκνυαν ξεδιάντροπα αυτά τα καρναβαλικά προλεταριακά κοστούμια.

Αυτοί οι άντρες, λοιπόν, στην κουζίνα της να πάνε στο διάολο.

Κι όμως, η συνηθισμένη οργή της Ρόουζ υπολειπόταν της περιστασης. Αυτοί οι ηθικολόγοι συμμορίτες, ακόμη κι ο Ίγκλιν, έμοιαζαν μακρινοί, οι φωνές τους ξεψυχοσμένες. Τα γεγονότα του δωματίου ξετυλίγονταν μπροστά της σαν σενάριο, κάτι που συνέβαινε σε κάποιον άλλο, όχι σ' εκείνη. Ένα μονόπρακτο, ανεβασμένο από τον σοσιαλιστικό θίασο του Σάνισαϊντ στην κουζίνα της, όπου πρωταγωνιστούσε το σώμα της – η συμπεριφορά του σώματός της ήταν το θέμα υπό συζήτηση – αλλά κανένα άλλο τμήμα της. Η καρδιά, αν υπήρχε ακόμη καρδιά στο στήθος της, δεν παρευρισκόταν. *Η Ρόουζ είχε αποχωρήσει.* Αυτή η αποκοπή ήταν κάτι που είχε εδώ και καιρό

συντελεστεί. Ζέσταινε τον καφέ και τους ξαναγέμιζε τα φλιτζάνια, τιμώντας τους τραμπούκους με την καλή πορσελάνη της πεθεράς της, όσο εκείνοι αναφέρονταν, με υπαινιγμούς αρκετά έμμεσους ώστε να κατευνάζουν τη δική τους ντροπή αλλά όχι τη δική της, στη σεξουαλική ζωή της Ρόουζ. Έπαιρναν το θάρρος να της πουν ποιον να πηδάει. Για την ακρίβεια, ποιον να *μην* πηδάει. Ή να μην πηδάει καθόλου. Να μην προσφέρει το κρεβάτι της σε άντρες οι οποίοι, αντίθετα με τους ίδιους, είχαν το σθένος και την αυτοπεποίθηση να τη θέλουν, να μην της δείχνουν τον δέοντα σεβασμό.

Γιατί αυτοί οι καταληψίες της κουζίνας της, καίτοι εκτελούσαν χρέη δημίου, κουβαλούσαν έναν αξιοθρήνητο σεβασμό: για τη δύναμη της Ρόουζ, για την ιστορία της, για το στέρνο της που είχε δυο φορές την περιφέρεια του δικού τους. Για κείνη που είχε διαδηλώσει ενάντια στο πάρτι γενεθλίων του Χίτλερ στην Πέμπτη Λεωφόρο, ενώ Αμερικανοί ναζί την πετροβολούσαν με σάπια λαχανικά. Για κείνη που είχε διαδηλώσει υπέρ των μαύρων προτού ακόμη διαδηλώσουν οι ίδιοι για τους εαυτούς τους. Να εισάγει την επανάσταση στους νέγρους ήταν εντάξει. Να έχει έναν συγκεκριμένο μαύρο μπάτσο στο κρεβάτι της, όχι και τόσο εντάξει. Παλιοϋποκριτές! Μέσα στις ομιχλώδεις κουβέντες που έβγαιναν από τα πανιασμένα τους χείλη, βομβούσε ξανά και ξανά μία λέξη: «συναναστροφές». Τους προβλημάτιζαν οι συναναστροφές της. Εννοούσαν, φυσικά, τη *συναναστροφή* του εβραϊκού κομμουνιστικού αιδoίου της που γερνούσε ραγδαία με το ρωμαλέο και φιλόστοργο πέος του μαύρου υπαξιωματικού.

Κι όμως, η Ρόουζ έπαιρνε παραγγελίες σαν τρελή λοβοτομημένη σερβιτόρα: Λίγο γάλα ή κρέμα; Με ζάχαρη; Α, τον θέλεις μαύρο; *Κι εγώ το ίδιο*. Κράτησε τη γλώσσα της, αποφεύγοντας να κάνει χιούμορ. Αφού ήταν καταγραφέας, κατέγραφε. Στενογραφούσε την ίδια της την ανάκριση σαν να αφορούσε κάποιον άλλο, πάνω στον πίνακα ενός αποστασιοποιημένου μυαλού. Η στενογραφία, ακόμη και η πνευματική στενογραφία, ήταν μια πράξη των δακτύλων που χάραζαν κάτι πάνω στη σελίδα, πράξη η οποία μετά βίας καταχωριζόταν στον εγκέφαλο. Η Ρόουζ Τσίμερ, πρόων Άνγκρους, η μάλιστα του Σάνιοσάιντ, αντί να γρονθοκοπεί σανμποξέρ αυτές τις ελαστικές

οκίες που γέμιζαν την κουζίνα της, αυτά τα απαίσια φαντάσματα του δογματισμού, να φέρεται σαν να μη της καίγεται καρφί. Ετούτη η δεύτερη δίκη ήταν στ' αλήθεια μόνο μια άθλια παρωδία της πρώτης. Η πρώτη, *εκείνη* ήταν δίκη. Τότε η Ρόουζ ήταν σημαντική για τον αμερικανικό κομμουνισμό. Τότε ήταν διακεκριμένη κομμουνίστρια σύζυγος, έτοιμη να γίνει διακεκριμένη κομμουνίστρια διαζευγμένη. Τότε ήταν νέα. Όχι πια.

Τώρα η νοερή πένα έπαψε να σκαλίζει τη νοερή πλάκα. Η Ρόουζ αποτραβήχτηκε ακόμη περισσότερο απ' όσα διαδραματιζόνταν μπροστά της, από μια παροντική ζωή υπό την απειλή της ανατροπής. «Ίγκλιν;» είπε διακόπτοντας κάποιους μονότονους υπαινιγμούς.

«Ναι, Ρόουζ;»

«Έλα έξω».

Τις νευρικές ματιές που ακολούθησαν, ο Ίγκλιν τις κατεύνασε χρησιμοποιώντας το φρύδι του όπως ένας μαέστρος θα χρησιμοποιούσε την μπαγκέτα του για να διακόψει το κούρδισμα των οργάνων της ορχήστρας του. Και μετά αυτός κι η Ρόουζ βγήκαν έξω, στον αέρα του Γκάρντενς.

Το τασάκι ήταν ένα γνήσιο φετίχ: στενόμακρο, από γυαλιστερό μαύρο γρανίτη, ζύγιζε αρκετά ώστε να κρατήσει ανοιχτή μια πόρτα με αυτόματους μεντεσέδες ή να συνθλίψει το κρανίο κάποιου. Βρίσκο- ντάς το για μία ακόμη φορά γεμάτο από γόπες Pall Mall, έπρεπε να το κουβαλήσεις ως την κουζίνα και με τα δύο χέρια και να το αναποδογυρίσεις στο σκουπιδοτενεκέ της Άλμα Τσίμερ. Έπειτα να το ξεπλύνει στο νεροχύτη, γιατί η Άλμα, η απρόθυμη πεθερά της Ρόουζ, είχε κάνει ξεκάθαρο πως της άρεσε να το βλέπει να επιστρέφει λαμπερό και πάλι – άσχετα αν τρεις ή τέσσερις καπνιστές, οι σύντροφοι του Άλμπερτ, μπορεί να ήταν έτοιμοι να οβήσουν μια καινούργια γόπα μόλις το έφερνες πίσω. Φαντάσου να κάνεις χώρο στις βαλίτσες σου γι' αυτό το τασάκι καθώς το έσκαγες από το Λίμπεκ! Αυτό είχε κάνει η Άλμα. Άραγε ποιος να κουβαλούσε εκείνη την τσάντα, ποιανού οι καρποί να είχαν ζοριστεί από αυτό το τασάκι και από τις τυλιγμένες σε χαρτί πορσελάνες του Μάισεν; Σίγουρα όχι της

Άλμα. Αχθοφόροι, υπέθετε η Ρόουζ, κι όταν δεν υπήρχαν αχθοφόροι, ο Λούκας, ο αδελφός της Άλμα, ή ο Άλμπερτ, ο γιος της. Ο Άλμπερτ Τσίμερ. Ο μελλοντικός σύζυγος της Ρόουζ, ένας πλούσιος εβραίος ο οποίος είχε την ψευδαίσθηση πως ήταν Γερμανός ακόμη και την ώρα που οι ναζί προέλαυναν.

Και ποιος μπορούσε ναμαντέψει πόσοι άλλοι θησαυροί είχαν μείνει πίσω για χάρη αυτών των αντικειμένων; Το τασάκι, ενθύμιο του μακαρίτη του άντρα της από το γραφείο του στην τράπεζα, ήταν ένα κομμάτι γερμανικής αλήθειας, που είχε φτάσει στην Αμερική ξεπερνώντας εξωφρενικά εμπόδια, για να καταδεικνύει την αναληθή σημερινή πραγματικότητα της Άλμα. Η οποία ήταν τα Διαμερίσματα Νικερμπόκερ, γωνία Μπρόντγουέι και Ενενηκοστής Δεύτερης Οδού. Μια γκαρσονιέρα στο νησί του Μανχάταν, πασιφανώς επιπλωμένη με ό,τι ακόμη είχε διασωθεί πέρα από το τασάκι, το μισό πορσελάνινο σερβίτιο, μια δυο κορνιζαρισμένες φωτογραφίες (που έδειχναν την Άλμα ανάμεσα σε ξαδέλφια, σε διακοπές στις Άλπεις, και που στα μάτια της Ρόουζ θα μπορούσαν άνετα να περάσουν για ναζιστικά αναμνηστικά), κουρτίνες από βιεννέζικη δαντέλα. Ένα διαμέρισμα που ήταν περισσότερο ένα μνημείο της ζωής που είχαν αφήσει πίσω τους παρά το καινούργιο σπιτικό τους. Δυο παράθυρα που έβλεπαν στην πολύβουη λεωφόρο Μπρόντγουέι αντικαθιστούσαν ένα σπίτι χτισμένο αρκετά ψηλά στην αριστοκρατική συνοικία του Λίμπεκ, ώστε να απολαμβάνεις το πανόραμα τόσο του ποταμού όσο και των βουνών, ακριβώς δίπλα στην οικογενειακή στέγη του διάσημου γόνου του Λίμπεκ, του Τόμας Μαν, τον οίκο των *Μπούντενμπρουκς*. Η Άλμα κι ο τραπεζίτης της είχαν συνομιλήσει κάμποσες φορές με το συγγραφέα κατά τις επισκέψεις του στο πατρικό του, καθισμένοι στις πίσω βεράντες των σπιτιών τους. Άλλη ζωή. Πριν από την εξορία. Η Άλμα, πρώην τραγουδίστρια της όπερας στις μεγαλύτερες σκηνές του Λίμπεκ, η Άλμα το άνθος του Λίμπεκ. (Η Ρόουζ είχε μπουχτίσει μ' αυτή τη λέξη, αυτό το ιερό όνομα: *Λίμπεκ*). Πιο Γερμανίδα κι από Γερμανίδα, σχεδόν καθόλου εβραία, ώσπου οι εξαχρειωμένοι γιοι της Βαυαρίας έκαναν το έθνος κομμάτια. Όλα αυτά τα γνώριζε το τασάκι, όπως πιθανώς και το ακριβές ποσό που είχε διαθέσει η Άλμα

για να αγοράσει για τον εαυτό της, για τον αδελφό της τον Λούκας και για το γιο της τον Άλμπερτ διαφυγή στη Νέα Υόρκη, εκείνη την τελευταία στιγμή όταν, αφού ο επερχόμενος εφιάλτης είχε προκαλέσει την καρδιακή προσβολή του τραπεζίτη, η άρνηση της Άλμα και του Άλμπερτ είχε ξεριζωθεί από μέσα τους: *εβραίοι, όχι Γερμανοί*. Η Άλμα είχε αναγκαστεί να τα πουλήσει όλα, ίσως να ήταν τυχερή που κράτησε ακόμη κι αυτό το τασάκι.

Εδώ στα Νικερμπόκερ ήταν το «σαλόνι», ο μοναδικός κοινόχρηστος χώρος στην πραγματικότητα, όπου καθισμένη πάνω από φλιτζάνια τσαγιού, η Ρόουζ υπέμενε την περιφρόνηση της Άλμα προκειμένου να κερδίσει την απρόθυμη συγκατάθεσή της για το γάμο. Τόσο μαμάκιας ήταν ο Άλμπερτ. Εδώ, στο ίδιο δωμάτιο, η Ρόουζ είχε μάθει να παίρνει το λόγο σε σοβαρές κομμουνιστικές συγκεντρώσεις, να καπνίζει και να λογομαχεί με τους άντρες, όσο η Άλμα, αποκλεισμένη πίσω απ' τα αριστοκρατικά γερμανικά της, απρόθυμη ή ανίκανη να μάθει αγγλικά, είχε συγκαταβατικά υποβιβαστεί σε απλή οικοδόσποινα των συγκεντρώσεων του πυρήνα τους. Κι εδώ, την άνοιξη του '47, ήταν η τοποθεσία της πρώτης δίκης της Ρόουζ, εκείνης που είχε σημασία, που άλλαξε τα πάντα. Η συγκέντρωση όπου, με κλασική κομματική διαστροφή, ο Άλμπερτ, που κατηγορήθηκε εσφαλμένα για κατασκοπεία τη στιγμή που ήταν απλώς ένας ανίκανος φαφλατάς, έγινε κατάσκοπος. Η δίκη κατά την οποία ο Άλμπερτ με τη συνδρομή και την ενθάρρυνση του κόμματος αποφάσισε να εγκαταλείψει την οικογένειά του, τη γυναίκα του και την εφτάχρονη κόρη του.

Πού ήταν η Μίριαμ; Εκεί βέβαια. Η κόρη που ο Άλμπερτ θα εγκατέλειπε βρισκόταν όλη αυτή την ώρα στην κρεβατοκάμαρα της Άλμα. Καθ' όλη τη διάρκεια της δίκης, όπως και σε προηγούμενες συγκεντρώσεις, ήταν στην κρεβατοκάμαρα καταβροχθίζοντας τα τυλιγμένα με ασημόχαρτο Μοτσαρτούγκελν, με τα οποία η Άλμα μονίμως προμήθευε την εγγονή στην οποία δεν μπορούσε να μιλήσει αγγλικά, μόνο με κάτι μωρουδίστικα γλυκόλογα, προκαλώντας στο μοναχοπαίδι αυξανόμενη καταφανή βαρεμάρα. Η Μίριαμ καθόταν ανάμεσα στα πεταμένα ασημόχαρτα παίζοντας σιωπηλά με την πάνινη κούκλα της, πασαλείβοντας τη μάλλον με γερμανική σοκολάτα και ένας

Θεός ήξερε πόσο λίγα ή πολλά καταλάβαινε απ' όσα μπορούσε να ακούσει σχετικά με την απέλαση που θα επανεξόριζε τον πατέρα της από τη Νέα Υόρκη, από την Αμερική για πάντα.

Όσο για τη Ρόουζ, για μια φορά η φωνή της δεν ακουγόταν. Ξέροντας εκείνη τη μέρα ότι αν μιλούσε, θα ούρλιαζε, η Ρόουζ δεν είπε ούτε μια λέξη που θα έκανε τη Μίριαμ, στο άλλο δωμάτιο, να ανησυχήσει. Ούτε μια λέξη που θα την προειδοποιούσε ότι εκείνη η συγκέντρωση ήταν έξω απ' τα συνηθισμένα, ότι οι άνθρωποι του κόμματος δεν ανέθεται αυτή τη φορά στη Ρόουζ και στον Άλμπερτ τα συνηθισμένα εκνευριστικά θελήματα, όπως το να κατακλύσουν με τα φυλλάδιά τους και να μιλήσουν σε κάποιον στριμμένο υπεύθυνο καταστήματος ή αρχηγό συνδικάτου ή να διεισδύσουν ανώφελα σε κάποιο πολιτιστικό γεγονός. Εάν υπήρχε κάτι που θα έκανε το εφτάχρονο κορίτσι να ανησυχήσει ήταν η *απουσία* της φωνής της μητέρας της.

Η φωνή που διαπερνούσε κάθε δωμάτιο και κάθε κατάσταση, η φωνή που δε σώπαινε ποτέ για μια φορά είχε σωπάσει.

Εάν ανησυχούσε η Μίριαμ για κάτι, θα ήταν ακριβώς γι' αυτό: για την απουσία της φωνής της μητέρας της ακόμη κι όταν η μητέρα της εμφανίστηκε στο άνοιγμα της πόρτας κουβαλώντας το ασήκωτο τασάκι από την κουζίνα πίσω στο σαλόνι και κοντοστάθηκε εκεί, κοιτάζοντας το κορίτσι με σφιγμένα χείλη, με υγρά ίσως μάτια, πράγμα που θα είχε αρνηθεί αν τη ρωτούσες, σκύβοντας μια στιγμή για να χαϊδέψει το κεφάλι της κόρης της, να περάσει το χέρι της πάνω στο αγαπημένο κρανίο ως τις μικρές τριχούλες στον αυχένα. Δεν είπε ούτε λέξη, τελείως ασυνήθιστο, για το ναρκοπέδιο των ασημόχαρτων. Αντίθετα, κραδαίνοντας ακόμη το τασάκι σαν ρόπαλο, άρπαξε ενστικτωδώς ένα από τα λίγα εναπομείναντα Μοτσαρκούγκελν, του έβγαλε το περιτύλιγμα και, μορφάζοντας, το κατάπιε ολόκληρο κι έπειτα έφυγε από το δωμάτιο επίσης αμίλητη, για να επιστρέψει το τασάκι στη θέση του προτού η στάχτη κάποιου απ' τους καπνίζοντες μεγαλώσει επικίνδυνα.

Εάν το παιδί μπορούσε να θυμηθεί – μάλλον απίθανο – θα ήταν η μοναδική στιγμή σε ολόκληρη τη ζωή της που θα είχε δει ένα κομμάτι γερμανικής σοκολάτας να περνάει τα χείλη της μητέρας της.

Από εκείνη την ημέρα θα ήταν μόνο οι δυο τους, μητέρα και κόρη, στο διαμέρισμα του Γκάρντενς.

Στον αστερισμό της μνήμης της Ρόουζ, αυτή ήταν η Μεγάλη Άρκτος, η *αληθινή* δίκη. Κάτι για το οποίο μπορούσες να είσαι σαρκαστικά περήφανος: τα μεγάλα κεφάλια του νεοϋρκέζικου κομμουνισμού είχαν προσέξει τον Άλμπερτ και είχαν αποφασίσει ότι χρειαζόταν συμμόρφωση, χρειαζόταν επανατοποθέτηση από το καθεστώς του έκλυτου συζύγου και πατέρα, ενός γλεντοκόπου κομμουνιστή που διεξήγε «συνελεύσεις» στην ταβέρνα του ΜακΣόρλι – όπου τον είχαν εντοπίσει μυστικοί επισκόπετες Σοβιετικοί! – ότι έπρεπε να υπηρετήσει το κόμμα στην άλλη άκρη του Ατλαντικού. Να γυρίσει στη Γερμανία, όπου οι αριστοκρατικοί του τρόποι τον καθιστούσαν ατού κι όχι εξάμβλωμα. Ένας κομψευόμενος εβραίος με ένα ίχνος γερμανικής προφοράς να χρωματίζει τα αγγλικά του; Χωρίς μεγάλη αξία για ένα Αμερικανικό Κομμουνιστικό Κόμμα που επιδίωκε να συγγενέψει με τους εργάτες. Ένας αυτόχθων Γερμανός με άπταιστα αγγλικά και καθολική αφοσίωση, πρόθυμος να επαναπατριστεί; Θα ασκούσε τεράστια έλξη στην καινούργια κοινωνία που αναδύοταν μέσα απ' τις σκιές και τα ερείπια.

Έτσι ο Άλμπερτ στάλθηκε να γίνει ένας Ανατολικογερμανός πολίτης και κατάσκοπος.

Η Ρόουζ μπορούσε πραγματικά να γευτεί την επισημότητα και τη μοχθηρία της επιτροπής που είχε έρθει στο μικρό σαλόνι της Άλμα για να πει τσάι και να βάλει τη σφραγίδα στη διάλυση του γάμου της. Μπορούσε να σαβανωθεί ολόκληρη με αυτή την ανάμνηση της δίκης που της είχε στοιχίσει τα πάντα, που την έστειλε να συρθεί πίσω στη χωριατοοικογένειά της και στο μαγαζί με τα ζαχαρωτά, για να συμφωνήσει πως, ναι, δεν μπόρεσε να κρατήσει τον άντρα αυτόν, δεν μπόρεσε τελικά να κρατήσει αυτό τον αριστοκρατικό πρόσφυγα. Είδες; Ο γάμος της Ρόουζ, χωρίς την ευλογία του Θεού, είχε καταρρεύσει. Κι εκείνη είχε σταλεί στο καθαρτήριο της ζωής της: Τουρισά & Πίκλες Ριάλ, μονογονεϊκή οικογένεια, Κούνινς χωρίς Μανχάταν, εξορία σε αυτό το προάστιο των εξοργισμένων. Κι ο Άλμπερτ Τσίμερ είχε διαφύγει πίσω στην Ευρώπη. Τι ήταν άραγε ο γάμος της Ρόουζ παρά μια

απόδειξη, ενάντια σε ολόκληρο το μύθευμα της αμερικανικής ιστορίας, πως τα ευρωπαϊκά δεσμά δεν μπορούν ποτέ να αποτιναχτούν;

Και τι άλλο ήταν τελικά ο Άλμπερτ Τσίμερ και η Ρόουζ Άνγκρους παρά μια απιθανότητα που είχε γίνει για λίγο πιστευτή; Ανεκτή για μια στιγμή προτού κατεδαφιστεί, συντριβεί από τουλάχιστον τρεις κατευθύνσεις συγχρόνως: την οικογένειά της, την οικογένειά του και το κόμμα. Ο πλήρως αφομοιωμένος Γερμανός να ενωθεί με τη Ρόουζ την Πολωνέζα, τη Ρόουζ τη Ρωσίδα, τη Ρόουζ τη μετανάστρια, τη δεύτερης γενιάς εβραία από το Μπρούκλιν; Αντίθετα με όσα συνέβαιναν στις κωμωδίες που σκάρωναν εβραίοι σεναριογράφοι από το καταφύγιο του Χόλιγουντ, κοροϊδεύοντας τις ταξικές διαφορές, αυτοί ήταν διαχωρισμοί που δε θα μπορούσαν ποτέ να γεφυρωθούν με τα δεσμά της αγάπης. Η περίπτωση τους δεν ήταν κωμωδία παρεξήγηση-σεων αλλά η *απόλυτη παρεξήγηση*.

Και πώς διανοήθηκαν να το επιχειρήσουν;

Απλούστατο. Σε μια κατάμεστη αίθουσα συγκεντρώσεων κοντά στο Γκράμερσι Παρκ, κάτω από ένα περίτεχνο ψηλό ταβάνι που αντιλαλούσε από τις φωνές, ένας τυφλοπόντικας γνώρισε έναν άλλο. Η Ρόουζ καθόταν *εκεί*, στη μία πλευρά, σε μια ξύλινη πτυσοόμενη καρέκλα που έτριζε· ο Άλμπερτ καθόταν *εδώ*, στην άλλη πλευρά της αίθουσας σε μια αντίστοιχη καρέκλα. Και οι δύο ήθελαν να πάρουν το λόγο, να στρέψουν την αθωότητα και τον ιδεαλισμό της συγκέντρωσης σε συγκεκριμένη κατεύθυνση, λαχταρώντας να τρέξουν πίσω στους συνδέσμους τους και να καυχηθούν ότι είχαν στρατολογήσει τους παρευρισκομένους, και οι δύο παρεμπόδιζαν σε μεγάλο βαθμό ο ένας τον άλλο. Ω, ήταν αστείο: ο Άλμπερτ κι η Ρόουζ βρήκαν ο ένας τον άλλο επειδή τους είχε ανατεθεί από τους διαφορετικούς και κακοσυγχρονισμένους πυρήνες τους να διεισδύσουν στην ίδια οργάνωση, τη Λέσχη Νεότητας του Γκράμερσι Παρκ. Να εισαγάγουν την πιθανότητα σύμπλευσης με την επερχόμενη εργατική επανάσταση σ' αυτή την ακαθόριστη, καλοπροαίρετη μάζωξη.

Και οι δύο λοιπόν αναγκάστηκαν κάποια στιγμή να δαγκώσουν τη γλώσσα τους και να ακούσουν τον άλλο. Όσπου, καθώς πάλευαν να

κυριαρχήσουν στην επιζήτηση μιας πανομοιότυπης έκβασης, κάποιο άλλο είδος πάλης αναδύθηκε στη σκέψη και των δύο, και οι άλλοι παρευρισκόμενοι στην αίθουσα έγιναν ξαφνικά μακρινοί και ανούσιοι. Ο Άλμπερτ σκεφτόταν: Ποια είναι αυτή η νεαρή Έμα Γκόλντμαν¹, αυτή η ζουμερή εβραιοπούλα με το ραμμένο στο χέρι φόρεμα, που καλύπτει τα γίντια της ομιλίας της με κομψή ρητορική, με κωμικούς αγγλισμούς βγαλμένους από λεξικό; Η Ρόουζ σκεφτόταν: Ποιος είναι αυτός ο εμφανίσιμος ξανθός τύπος με τις τιράντες και τα γυαλιά με τον χρυσό σκελετό που μοιάζει με Γερμανό καθηγητή – και μπορεί να είναι, όπως ισχυρίζεται, εβραίος; Αυτή ήταν, έπρεπε να το παραδεχτούν, κωμωδία παρεξηγήσεων, αλλά τέτοια που κανένας εβραίος σεναριογράφος με κομμουνιστικές τάσεις, που το 'χε σκάσει για Χόλιγουντ, δε θα διανοείτο ποτέ να βάλει στο χαρτί: σταλμένοι στο Γκράμερσι Παρκ για να προσηλυτίσουν τη νεολαία, οι δυο τους ξέχασαν το στόχο τους κι έγιναν ο ένας στόχος του άλλου.

Πάνω απ' όλα τους είχε συνεπάρει η ανακάλυψη ότι το πνεύμα τους ακτινοβολούσε από τις ίδιες υψηλόφρονες βεβαιότητες, η βούλησή τους εμπνυχωνόταν από τον ίδιο σπουδαίο σκοπό και εξερενούσαν ακόμη το εύρος αυτών των κοινών πολιτικών τους απόψεων (αν και το «πολιτικών» ήταν ένας υπερβολικά περιορισμένος όρος, ανεπαρκής να περιγράψει τι αντίκτυπο είχε η ένωσή τους με το μεγαλύτερο κίνημα στην ιστορία του ανθρώπου στην αίσθηση που είχαν για το σκοπό της ίδιας της ζωής), φλυαρώντας ακατάπαυστα, χωρίς να μπορούν να σταματήσουν για να φάνε το φαγητό που εκείνη είχε μαγειρέψει και κρύωνε πάνω στο τραπέζι στην κουζίνα του διαμερίσματός του ή για να πουν το κρασί που είχαν σερβίρει αλλά, μεθυσμένοι από τον αγώνα, ούτε που το χρειάζονταν, όταν ο Άλμπερτ ξεκούμπωσε για πρώτη φορά το φόρεμά της και μετά το παντελόνι του. Κι έτσι η πάλη, που άρχισε σε κοινή θέα, τώρα ολοκληρωνόταν πίσω από κλειστές πόρτες.

Για λίγο, η Ρόουζ και ο Άλμπερτ άφησαν στην άκρη όλα τα επεί-

1. Emma Goldman (1869-1940): Γεννήθηκε στη Ρωσία και μετανάστευσε στις ΗΠΑ το 1885. Ήταν υπέρμαχος της αναρχίας και των πολιτικών δικαιωμάτων, ακτιβίστρια, συγγραφέας και χαρισματική ομιλήτρια. (Σ.τ.Μ.)

γοντα ζητήματα, εκτός απ' αυτά που αφορούσαν τον πυρήνα των δυο τους. Δύο μέτωπα που κινούνταν σαν ένα. Η πλήρης σύνθεση πραγματοποιούνταν και χανόταν κάθε βράδυ.

Μετά, αφού η Ρόουζ είχε χάσει τρεις περιόδους της, παντρεύτηκαν. Ποιο ήταν το κακό; Ήταν δύο εβραίοι. Δύο άνθρωποι. Δύο οπαδοί της επανάστασης. Στα μάτια οποιουδήποτε άλλου πέραν των οικογενειών τους, ένα ταιριαστό ζευγάρι. Οποιοσδήποτε «αληθινός Αμερικανός» θα θεωρούσε τη γερμανική προφορά του συγγενική αν όχι ολόγεια με τα γίντις των γονιών της. Εκείνος ήταν ξανθός κι εκείνη μελαχρινή, εντάξει. Πνευματικά όμως θα μπορούσαν να θεωρηθούν αδελφός και αδελφή. Σίγουρα ο Άλμπερτ και η Ρόουζ ένιωθαν απόλυτα ενωμένοι, και περήφανοι γι' αυτό, μπροστά σε κάθε αντισημίτη ή αντιεπαναστάτη. Μήπως δε θα έσβηνε σύντομα ο αγώνας όλες αυτές τις διακρίσεις της τάξης, της θρησκείας και της φυλής, μήπως οι φωτισμένοι και κοσμικοί κομμουνιστές δεν εγκατέλειπαν αυτές τις προκαταλήψεις προκειμένου να ζευγαρώσουν ελεύθερα με μη εβραίες, μήπως δεν υπήρχαν συντρόφισσες που γύρευαν να ενωθούν με συντρόφους είτε ήταν Ιρλανδοί, Ιταλοί ή οτιδήποτε άλλο; Μήπως δε θα ήταν κάθε παιδί που θα συλλαμβανόταν έξω από αυτές τις απαρχαιωμένες απαγορεύσεις ή οριοθετήσεις ένας ιδανικός υβριδικός πολίτης του μελλοντικού κόσμου που κάθε σύντροφος θα έπρεπε να επιθυμεί να φέρει στη ζωή;

Προσπάθησε να το πεις στους εβραίους. Στον προχειροστημένο, βιαστικό τους γάμο (ο οποίος παρ' όλα αυτά δεν είχε κανένα λόγο να μην είναι τόσο γλυκός όσο ήταν κι ο έρωτας μεταξύ τους εκείνη την εποχή)(άσχετα με το πόσο γρήγορα ήταν καταδικασμένη να περάσει εκείνη η εποχή) (άσχετα με τις ορέξεις που είχαν αναδυθεί μέσα στη Ρόουζ εκείνο το σύντομο μεσοδιάστημα) (άσχετα, άσχετα), η Άλμα κι αδελφός της μίσησαν τρελά τη φατρία των Άνγκρους, ολόκληρη εκείνη τη χαστική παράταξη των αδελφών της Ρόουζ και των συζύγων τους και των κουτσούβελών τους και τα αμέτρητα ξαδέλφια, λες και οι πρόγονοί τους είχαν κληθεί από τα εβραϊκά χωριά της Ευρώπης να αποικήσουν το Μπρούκλιν, έχοντας λάβει τη λανθασμένη πληροφορία ότι ήταν *άδαιο* από εβραίους. Η Άλμα κι ο αδελφός της,

ο ματαιόδοξος, ηλικιωμένος και πιθανότατα ομοφυλόφιλος Λούκας, φέρονταν στην οικογένεια της Ρόουζ σαν να ήταν οι υπηρέτες που αναγκάστηκαν να απολύσουν προτού φύγουν από το Λίμπεκ. Οι Τσίμερ, οι προοδευτικοί, οι μορφωμένοι, οι κοσμοπολίτες Τσίμερ, αντιμετώπιζαν με μη Γερμανούς εβραίους, ημιθρησκευόμενους εβραίους, χωριάτες εβραίους, ένιωσαν ακαριαία τη θέση τους: *υπεράνω* τους. Αυτή η ένωση δεν περιλαμβανόταν στους στόχους της παγκόσμιας επανάστασης, ευχαριστώ πολύ!

Κατόπιν, σαν να ήθελε να αποδείξει ότι το σύμπαν δεν επιθυμούσε μια τέτοια ένωση, η εγκυμοσύνη έληξε μέσα στη νύχτα γλιστρώντας έξω απ' τη Ρόουζ σε σβόλους και μικρά ρυάκια, τόσο διακριτικά, ώστε αναγκάστηκε να το εξηγήσει η ίδια στον Άλμπερτ λίγες εβδομάδες μετά το γάμο. Κι αυτό, αφού στην ίδια το είχε εξηγήσει πρώτα ένας γιατρός, λέγοντάς της ότι δεν ήταν ακριβώς εγκυμοσύνη εξαρχής, εφόσον πέντε ολόκληροι μήνες μπόρεσαν να διαλυθούν πάνω κάτω ανώδυνα μέσα σε μια νύχτα. Κάτι δεν είχε στεριώσει, είχε μόνο προσπαθήσει. Ήταν ένα ευτύχημα, ένα μίτοβα². Το να μη φέρει πια το πράγμα που σχηματιζόταν ατελώς μέσα της. Τώρα, κορίτσι μου, να τρως κόκκινο κρέας και σαλάτα, να αποφεύγεις τα εξωτικά φρούτα όπως οι μπανάνες και να προσπαθήσεις ξανά.

Να προσπαθήσει ξανά; Δάγκωσε τη γλώσσα της. Δεν είχαν προσπαθήσει. Εκείνος σκόπευε να τραβηχτεί. Τώρα που ήταν παντρεμένοι, θα προσπαθούσαν.

Εγκαταστάθηκαν έξω απ' το Μανχάταν, όχι όμως και έξω απ' την καρδιά των χαρούμενων διενέξεων του κόσμου: όχι. Αντίθετα, είχαν στήσει το σπιτικό τους στο επίσημο Σοσιαλιστικό Ουτοπικό Χωριό των περιφερειακών συνοικιών, στο Σάνισαϊντ Γκάρντενς³. Σχεδιασμένο, όπως ανακάλυψαν, τι ειρωνεία, πάνω σε γερμανικά πρότυπα, αφού ο Λιούις Μάμφορντ είχε δανειστεί από τους Βερολινέζους αρχιτέκτονες το όραμα μιας κηπούπολης: ένα πολιτισμένο περιβάλλον

2. Mitzvah: (ανάμεσα σε άλλες σημασίες), ευσπλαχνία, πράξη καλοσύνης. (Σ.τ.Μ.)

3. Sunnyside Gardens: Ηλιόλουστοι Κήποι. (Σ.τ.Μ.)

θεμελιωμένο σε στέρεη θεωρία, σπίτια περικυκλωμένα από κήπους, γείτονες που θα μοιράζονταν τις ζωές τους μέσα σε μια κοινή έκταση. Κι όμως, με τόσους καβγάδες που θα έκαναν η Ρόουζ κι Άλμπερτ σ' αυτή την ουτοπική ζώνη, πραγματικά μάλλον θα εύχονταν να ήταν λίγο πιο μακριά από την ακουστική εμβέλεια των γειτόνων τους. Εκείνη η πρώτη αρμονία μεταξύ τους ήταν απλώς ένας πυρετός των ορμονών; Ο γάμος τους ένας απλός πανικός της εγκυμοσύνης, μια απόφαση του θολωμένου τους μυαλού μετά το γαμήσι;

Ένα μωρό θα τα έφτιαχνε όλα.

Προσπαθούσαν και προσπαθούσαν.

Κι όμως, η σύνθεση αυτού του είδους τούς αντιστεκόταν.

Πέρασαν τέσσερα χρόνια προσπαθειών, προτού ο σπόρος του ριζώσει μέσα της ξανά και κάνουν τη Μίριαμ. Το κοριτσάκι έφτασε στο κατώφλι του πολέμου και σύντομα θα έπαιρνε στα χέρια του το δικό του δελτίο τροφίμων. Γεννημένο σε έναν καινούργιο κόσμο που δεν έμοιαζε καθόλου σ' εκείνη την αναφαινόμενη ουτοπία, μέσα στην οποία η Ρόουζ κι ο Άλμπερτ είχαν επιδιώξει να φτιάξουν μια οικογένεια ενάντια στο σκεπτικισμό δύο στρατών αποτελούμενων από διαφορετικά είδη εβραίων θείων και ξαδέλφων. Αν είχε εμφανιστεί νωρίτερα, θα είχε στεριώσει η ένωση; Είχε σηκώσει ο Άλμπερτ πανιά εξαιτίας της επιθυμίας του για ένα παιδί στο σπίτι;

Όχι. Παρ' όλη τη θλίψη της, η Ρόουζ μπορούσε να σεβαστεί την καφκικού τύπου ποινή της πρώτης της δίκης, γιατί ήξερε ότι το κόμμα διέλυσε κάτι που ήταν ήδη διαλυμένο. Ο γάμος είχε αποτύχει. Είχε συντριβεί πάνω στους ύφαλους της προσωπικότητας, της ασυμφωνίας και της έλλειψης υποστήριξης των δύο αποξενωμένων οικογενειών, και της ματαιοδοξίας του Άλμπερτ, της ανικανότητάς του να αφοσιωθεί σε οτιδήποτε άλλο πέραν των μακρινών κι απρόσιτων επαναστάσεων. Ήταν είτε πολύ καλός είτε εντελώς άχρηστος για τις απλές δουλειές: αν του έδινες μια δεσμίδα από φυλλάδια να διανείμει, θα τα έβρισκες χωμένα στην τσέπη του κοστουμιού του, καθώς η απόπειρα του Άλμπερτ να τα μοιράσει στην εργατική τάξη θα είχε καταλήξει στο διαλεκτικό φλερτάρισμα, συνοδεία ποτών, μιας συντρόφισσας που είχε συναντήσει τυχαία. Όσο για τις απαιτήσεις του